

Alevi köyüne cami değişmeyen politika

Özellikle 1980 darbesiyle yükselen ve bugün epey azalmış olsa da hâlâ devam eden Alevi köy ve mahallelerine cami yapma politikaları geçmiş bir zihniyetin yansımaları.

“Her Alevi muhtarın sümeninde bir cami talep dilekçesi vardır!”

Şaşırtıcı gelen bu cümleyi Anadolu’da Alevilerden duymak çok mümkün, çünkü bu cümlenin bir gerçekliği var. Aleviler, köy veya mahallelerinin ihtiyaçlarını gidermek için yetkililere

başvurdularında, çoğu zaman başvuruları cami talep dilekçesiyle yapılırsa işlerini kolaylaşacağı vurgulanıyormuş. Bu gerçeklik, gündeme yerleşen cami-cemevi projesine olan tepkilerin nedenini açıklar nitelikte. Alevilerin proje ile ilgili görüş ve yaklaşımları farklılık gösterse de, tepkilerin kaynağı devletin özellikle 1980 darbesiyle yükselen ve bugün epey azalmış olsa da hâlâ devam eden Alevi köy ve mahallerine cami yapma politikası ile ilgili. Tüm bu politikalar geçmiş bir zihniyetin yansımaları. Meselenin esası cemevinin statüsü ve Tekke ve Zaviyeler Kanunu’nun zihniyeti tartışmalarına kadar uzanıyor.

1923 Anayasası olsa

Kıyafetlerin renkliliği ve şenliğiyle hâlâ canlılığını koruyan Hubyar Sultan’dan dede Mustafa Temel’e 1923 anayasasının uygulanmasını talep ediyor:

“Devletin Allah’la kul arasından çekilmesi lazım. Devlet, 1923 Anayasası’nı uygular, inançlara karışmaz, baskı yapmaz, Diyanet de fetva vermezse bizim sorunumuz olmaz. 1923 anayasası hiç kimse dini inancından, felsefi kanaatinden ötürü kınanamaz; isteyen istediği şekilde ibadet eder diyordu.”

Tekke ve zaviyeler kanunu

Hubyar Sultan Alevi Kültür Derneği Başkanı Ali Kenanoğlu da Tekke ve Zaviyeler Kanunu’nun bugünün temel sıkıntısı olduğunu belirtiyor:

“Kanun Alevi inanç sistemine çok zarar verdi. Tekkelere Dergahlara kilit vurulması ve dedelik hizmetlerinin yasaklanmasıyla II.Mahmut döneminde ciddi darbe alan yapı yeniden alt üst oldu. Kanunla Alevi inanç sistemi marjinal gösterilip, yaratılan ‘aydın’ Cumhuriyeti kuşağına Aleviliği gerici,

şoven bir yapı olarak sundu. Bugünkü sorunların temelinde kanunun yasakçı zihniyet vardır. Kanunun tümünden kaldırılması ve Ocaklara müdahil olunmaması gerekli.”

Direnen gelenek

Şu anda türbeler ve ziyaretler canlı bir şekilde varlığını sürdürüyor, zira yasaklara rağmen inanç sahiplerini durdurmak mümkün değil. Sivas Erzincan yolu arasında oldukça ücra bir yerde olmasına rağmen hareketli yerlerden biri de Yalıncağ Sultan. Dede Mahmut Yalıncağoğlu hala geleneği sürdürmeye çalıştıklarının altını vurguluyor:

“Eskiden ‘gelen insanın aşını, suyunu, ekmeğini, lokmasını vermek, misafir etmek değil eline sopasını vermek marifettir’ derlerdi. Yani burada durmak iki tane duayla, sazla olmuyor. Gelen misafire istediği bilgiyi aktarmak da çok önemli.”

Cemevi şehrin ihtiyacı

Alevi köylerinde cemevi yok. Zira, evin ya en büyük evi veya genellikle dedenin evi cem yapmak için kullanılıyor. Cemevi göçle, şehirleşmeyle ortaya çıkan bir ihtiyaç. İzmir Tahtacılar’dan Merih Ünsal cemevinin şehirleşmeyle gelen bir ihtiyaç olduğuna dikkati çekerken kentsel dönüşümün inanca daha da zarar verdiğine değiniyor: “Osmanlı baskısından dolayı dağlarda, ormanlık yerlerde göçer olarak yaşamış, inancımızı, kültürümüzü de taşımışız. Göçer toplumlari asimile etmek zordur. Yerleşik hayattan sonra cemevi gerekiyor. Şehirleşmeden dolayı birçok ananeler, gelenekler, görenekler yok olmaya başladı. Eskiden adaklarımızı, hayırlarımızı müstakil evlerimizin avlularımızda yapardık. Ama rant kaygısından evlerimiz yıkıldı. Bir tek sokağımız kaldı. İnanış ve kültürümüzün sürmesi için inatla mücadele ediyoruz.”

Alevi evlerine mühür

Malatya Cem Vakfı Başkanı Eşref Doğan ise Tekke ve Zaviyeler Kanunu’nun neden geçerli olamaycağını vurguluyor:

“Dede-talip ilişkisinde belli bir dönem hiçbir değişme olmadı. Eskiden dede kimin evinde konakladıysa ve cem kimin evinde tutulacaksa orası o gün için cemevi olurdu. Bu çerçevede cemevi Devrim Kanunları çerçevesine oturtulamaz. Çünkü, o zaman Türkiye’de ne kadar Alevi evi var ise Devrim Kanunları’na karşı diye gidip evlerine mühür vurmak gerekir.”

Hakkullah nedir?

Dede Garkın Ocağı’ndan Hüseyin Dedekarginoğlu da modernliğin Aleviliğe verdiği zarardan bahsederken ‘hakkullah’ın ne olduğunu açıklıyor:

“Alevi gençler de anne babaları da hangi ocaktan, kimin talibi

olduklarını bilmiyorlar. Şehirlerde modernlik adına dede ocağının yerini cemevi; ocak dedesininkini de cemevi dedesi aldı. Cemevinin dedesi olmaz; görevlisi, müstahdemi olur. Hakkullahı da dedeye verilen maaş zannediyorlar. Adı üstünde hakkullah, Allah'ın hakkı. 72 millete bir nazarda bakmak yerine kendine yakın olana bakmak ve dedeyi cami hocasıyla aynı kapsamda görmek, dedelik kurumunu iyice yok etmektir.”

Dergâhtan camiye

Çorum'da Alevi köylerine cami yapımının hâlâ devam ettiğine dikkati çeken dede Adıgüzel Erbaş, dergahların nasıl Alevilerin ellerinden çıktığına da dikkat çekiyor:

“1925'te tekkeve zaviyelerin kapatılmasıyla Alevilerin eğitim kurumlarından Hacibektaş ve buna bağlı Şahkulu Abdal, Musa Sultan, Karaca Sultan veya bugün AKP il binasının yerine yapıldığı Sütlüce'deki Karaağaç dergâhları kapatılarak Aleviliğin kılcal damarları kesildi. 1950'de demokrat parti iktidarla birlikte din derslerini zorunlu hale getirdi ve 1980 darbesi ile uygulamalı namazlar Alevi köylerine cami yapımı başladı, devam ediyor. Örnek, Çorum'a bağlı merkez Turgut Köyü cemevinin 50 m. karşısına 2009 yılları civarında cami yaptırıldı. Köye hizmet gitmediğinden köylüler istemek durumunda kaldılar. Muhtar devletten hizmet alacaksa cami istemek zorunda. Bu hizmeti devlet bürokrasisi dayatıyor. Çorum'a 20 km Çayatap Alevilerin yaşıdığı köyde cami var. Sadece imam camiye namaza gidiyor. Yakın zamanlara kadar Çorum, Amasya ve Tokat'ta alevi köylerine ezan okunuyordu ve Cuma selaları veriliyordu. Biz Aleviliğimizi gördüğümüz bildiğimiz gibi yaşamak istiyoruz. Devlet erkinin Alevilik tarif etmesini istemiyoruz. Rahatsız oluyoruz.”

YARIN: Gündelik hayatta Alevilerin uğradığı ayrımcılık